

ТЕНДЕНЦІЇ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ ТА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ В УКРАЇНІ

**В. О. Гордієнко, кандидат економічних наук;
М. В. Тимошенко, кандидат технічних наук**

Необхідно створити передумови переходу від екстенсивних до переважно інтенсивних факторів сталого економічного зростання. Економічне зростання можливо досягти завдяки модернізації підприємств реального сектора економіки та її структурно-інноваційної перебудови [3].

За рахунок лише ринкового механізму неможливо забезпечити перерозподіл фінансових ресурсів відповідно до загальносуспільних інтересів [5], що значно підвищує значення державного регулювання. При цьому фінансова політика держави повинна збалансувати інтереси країни, крупного фінансово-промислового капіталу, малого бізнесу, громадян.

Зокрема, у сфері банківського кредитування оптимальна кредитна політика має забезпечувати економічне зростання на засадах структурної перебудови промисловості.

Дослідженню кредитної політики як основи управління кредитним процесом та інструменту, що визначає пріоритети розвитку кредитних відносин, присвячено багато публікацій [1, 2, 4, 6, 7].

Однак на сьогодні недостатньо глибоко досліджено питання взаємовпливу структури банківського кредитування та основних макроекономічних показників сталого економічного розвитку.

Мета дослідження – проаналізувати тенденції щодо взаємовпливу кредитної політики (в контексті структури кредитування) та прискорення економічного розвитку.

Дослідження кредитів банківської системи за секторами економіки представлено в табл. 1.

Співвідношення кредитів, наданих резидентам і нерезидентам банківською системою України, можливо простежити на рис. 1.

Таблиця 1

Кредити за секторами економіки¹

(млн грн)

Сектор економіки	Рік					
	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Резиденти	153 831,68	263850,97	473893,93	763730,07	743 874,97	759299,72
Депозитні корпорації	10 408,33	18 612,32	47 021,07	29 708,37	20 579,84	26 476,92
Центральний банк	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Інші фінансові корпорації (ІФК)	1 663,41	2 689,11	5 932,42	9 789,29	14 013,87	13 430,35
Центральний Уряд	4,86	4,42	3,95	11,99	5 755,47	8 817,27
Нефінансові корпорації	106 078,02	160511,02	260481,28	443664,75	462 214,69	500960,59
Інші сектори-резиденти	35 677,06	82 034,08	160455,21	280555,67	241 311,10	209614,58
Нерезиденти	2 246,31	4 431,69	11 971,68	24 826,23	26 474,29	29 264,70
Усього	156 077,99	268282,66	485 65,61	788556,30	770 349,26	788564,42

Примітка. ¹ Табл. 1, 2, 4 представлені на основі даних НБУ.

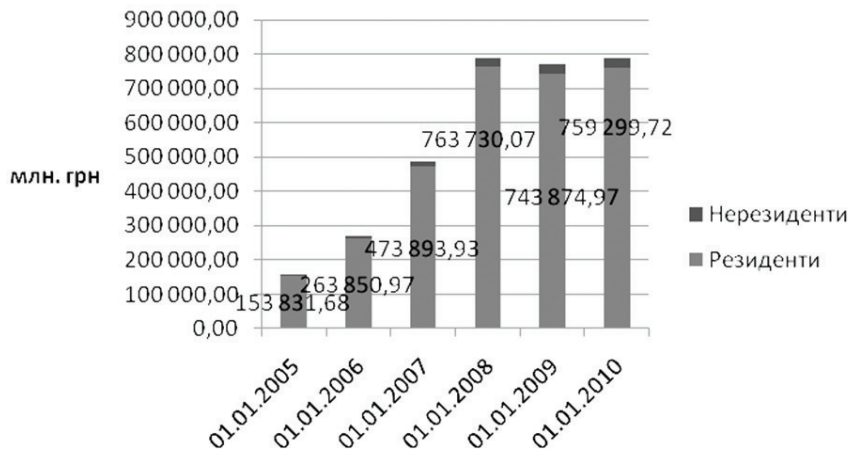

Рис. 1. Співвідношення кредитів наданих резидентам і нерезидентам банківською системою України

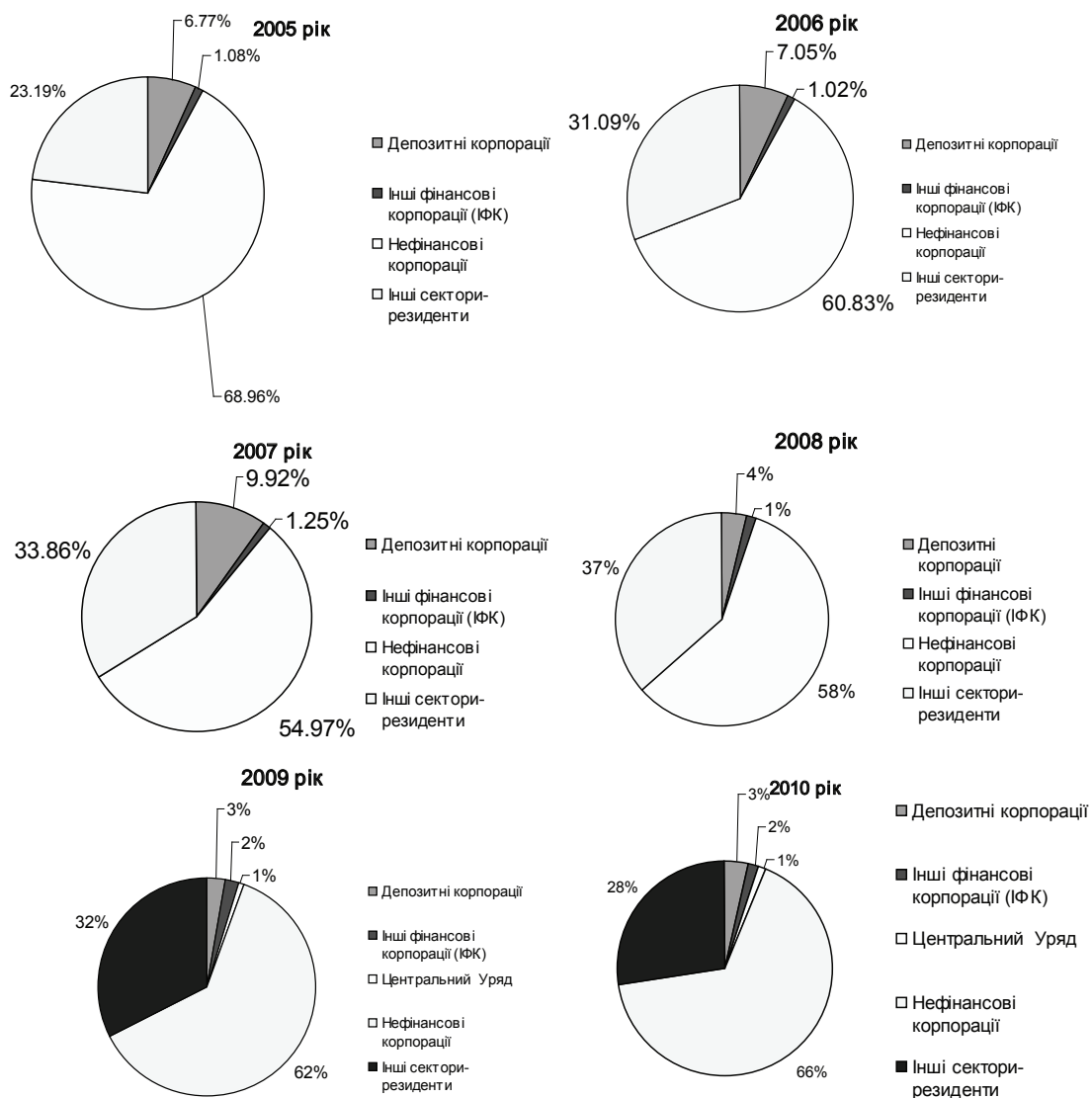

Рис. 2. Структура кредитів наданих резидентам у 2005–2010 рр.

З 01.01.2005 по 01.01.2008 р. спостерігалось швидке зростання обсягів кредитування, за цей період вони зросли приблизно в 5 разів. Потім відбулося падіння на 3 % у 2009 р., що пояснюється наслідками світової фінансової кризи, а потім знову – зростання на 2 %. За розглянутий період кредити резидентам перевищували кредити надані нерезидентам практично у 2,6 рази.

Структуру кредитів, наданих резидентам, проілюстровано на рис. 2. З рис. 2 видно, що:

- структура кредитів не змінилась;
- переважна більшість кредитів отримують нефінансові корпорації (65–68 %);
- незначно (на 3 %) збільшилась доля депозитних корпорацій.

Кредити нефінансовим корпораціям за секторами економіки з 2005 по 2010 рр. представлено у табл. 2.

За розглянутий у роботі період часу індекс зміни кредитів за галузями наведено у табл. 3.

Таблиця 2

Кредити нефінансовим корпораціям за секторами економіки

Обсяги кредитування, млн грн	Рік					
	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Сільське господарство, мисливство та лісове господарство	8100,76	16340,84	16340,84	28812,19	26025,83	26545,15
Рибальство, рибництво	147,45	314,60	314,60	419,63	327,47	307,28
Добувна промисловість	2869,88	5630,49	5630,49	7683,56	9606,95	12883,17
Переробна промисловість	30551,96	64709,46	64709,46	106028,99	104951,01	121525,56
Виробництво та розподіл електроенергії, газу й води	2434,06	6067,68	6067,68	8629,59	9273,14	12702,40
Будівництво	5892,19	21 77,80	21177,80	39274,22	41677,66	43158,17
Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів і предметів особистого вжитку	42608,28	99652,82	99652,82	155818,27	165678,42	174452,31
Діяльність готелів і ресторанів	677,67	2231,05	2231,05	4167,96	4397,21	4900,68
Транспорт	4 312,23	10536,56	10536,56	15990,29	16006,98	20944,30
Операції з нерухомістю, здавання у найм і послуги юридичним особам	6326,77	28710,95	28710,95	69260,05	77848,36	77490,32
Освіта	88,15	162,28	162,28	443,83	215,87	158,14
Охорона здоров'я та соціальна допомога	756,47	1742,14	1742,14	2545,34	1494,85	1456,66
Колективні, громадські й особисті послуги	1312,15	3204,61	3204,61	4590,83	4710,94	4436,46

Таблиця 3

Індекс зміни кредитів за галузями²

Галузь	Індекс
1. Сільське господарство, мисливство та лісове господарство	3,2 рази
2. Рибальство, рибництво	2,0 рази
3. Добувна промисловість	4,5 рази
4. Переробна промисловість	4,0 рази
5. Виробництво та розподілення електроенергії, газу й води	5,2 рази
6. Будівництво	7,3 рази
7. Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів і предметів особистого вжитку	4,1 рази
8. Діяльність готелів та ресторанів	7,2 разів

Продовж. табл. 3

Галузь	Індекс
9. Транспорт	4,9 рази
10. Операції з нерухомістю, здавання у найм і послуги юридичним особам	12 разів
11. Освіта	1,8 рази
12. Охорона здоров'я та соціальна допомога	1,9 рази
13. Колективні, громадські й особисті послуги	3,4 рази

Примітка. ² Розраховано авторами за даними НБУ.

Необхідно зауважити, що найбільша частина кредитів (у абсолютному вимірі) наданих банківською системою України отримала галузь «операції з нерухомістю, здавання в найм і послуги юридичним особам» (12). Також значні обсяги кредитування спостерігалися за такими галузями як: торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів і предметів особистого вжитку (4,1); добувна промисловість (4,5); переробна промисловість (4).

Такий стан речей можна пояснити тим, що 7-ма та 10-та галузі не потребують великих вкладень, а попит і можливості прибутків великі. Крім того, ці галузі працюють із готівкою і мають можливості до приховування прибутків. Великі кредити в переробну промисловість – наслідок ролі металургійного комплексу в Україні. Майже всі металургійні підприємства відносяться до промислово-фінансових груп, до складу яких входять провідні Українські банки.

У галузі, які відносяться до економіки знань (освіта, охорона здоров'я) банківська система України надавала кредити неохоче. Слід зазначити, що індекс росту кредитів у ці галузі з 2005 по 2010 рр. був мінімальним по відношенню до інших. Так індекс зміни величини кредитів у освіту (1,8 разу) та в охорону здоров'я (1,9 разу) – є мінімальним серед інших 13 галузей, тоді як для галузей-лідерів ці значення перевищують у 3–6 разів: операції з нерухомістю, здавання в найм і послуги юридичним особам (12 разів), будівництво (7,3 рази), діяльність готелів і ресторанів (7,2 рази). Таким чином, в контексті банківського кредитування освіта й охорона здоров'я не є пріоритетами для України – вони потребують великих кредитів, віддача від яких є проблематичною.

Стосовно галузей-лідерів (з індексів зміни величини кредитів), то це в певній мірі пояс-

нюється спекулятивним попитом на послуги цих галузей і можливістю отримування готівки. Ціни на квартири в Україні перевищують європейські, хоч якість надання цих послуг незрівнянна з країнами світу. Причому слід наголосити, що навіть у період світової кризи, коли майже мінімальний попит на житло, ціни на квартири залишалися практично на докризовому рівні.

Кредитна політика банківської системи України повинна сприяти її економічному й соціальному розвитку. За основний показник, що характеризує економічний розвиток України, взято основний макроекономічний показник – валовий внутрішній продукт (ВВП).

Для побудови залежності ВВП від обсягів банківського кредитування за галузями економіки України (економіко-статистичної моделі) було застосовано інструменти кореляційно-регресійного аналізу.

Статистична динаміка взаємозалежних показників з 2006–2010 рр. подано у табл. 4.

За допомогою засобів моделювання програми Excel 2007 побудовано лінійні моделі залежності ВВП від кредитів наданих банківською системою України в галузі економіки (табл. 5).

Також було досліджено відповідні кореляційні зв'язки в рамках квадратичних моделей. Значення коефіцієнтів парної кореляції для обох випадків наведено на рис. 3.

Зауважимо, що для квадратичної регресії кореляційний зв'язок підсилюється, хоча для галузей «освіта» (11) та «охорона здоров'я» (12) він залишається в межах середнього зв'язку ($R_{xy} = 0,6815$; $R_{xy} = 0,55$ відповідно).

Для вибору найбільш значимих кредитів у галузі економіки була побудована багатofакторна модель їх впливу на ВВП. Вибір факторів x_3 , x_4 , x_7 (кредитів у галузі економіки) було зроблено на основі значення R^2 (табл. 5).

Таблиця 4

Статистичні дані, використані для побудови ЕСМ

Галузь	Обсяги кредитування, млн грн				
	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.
1. Сільське господарство, мисливство та лісове господарство	11758,2	16340,8	28812,2	26025,8	26545,2
3. Добувна промисловість	4074,2	5630,5	7683,6	9607	12883,2
4. Переробна промисловість	44365,5	64709,5	106029	104951	121525,6
5. Виробництво та розподіл електроенергії, газу та води	3107,1	6067,7	8629,6	9273	12702
6. Будівництво	10464,6	21177,8	39274,2	41677,7	43158,2
7. Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів і предметів особистого вжитку	61750,1	99652,8	155818,3	165678,4	174452,3
8. Транспорт	7123	10536,6	15990,3	16007	20944,3
9. Освіта	85,5	162,3	443,8	215,9	158,1
10. Охорона здоров'я та соціальна допомога	1372,2	1742,1	2545,3	1494,9	1456,7
ВВП	544153	720731	948056	913345	1085935

Таблиця 5

Моделі залежності ВВП від кредитів, наданих банківською системою України в галузі економіки

Галузі економіки	Модель	Значення залежності (R^2)
1. Сільське господарство, мисливство й лісове господарство (x_1)	$Y = 26,6x_1 + 260024,5$	0,87
2. Добувна промисловість (x_2)	$Y = 57,4x_2 + 384724,5$	0,87
3. Переробна промисловість (x_3)	$Y = 6,5x_3 + 269763,5$	0,98
4. Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води (x_4)	$Y = 57,9x_4 + 382170,9$	0,97
5. Будівництво (x_5)	$Y = 14x_5 + 405042,5$	0,93
6. Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку (x_6)	$Y = 4,2x_6 + 286103,9$	0,95
7. Транспорт (x_7)	$Y = 39,1x_7 + 289976,6$	0,99
8. Освіта (x_8)	$Y = 737,8x_8 + 685201,8$	0,23
9. Охорона здоров'я та соціальна допомога (x_9)	$Y = 117,2x_9 + 640587,9$	0,1

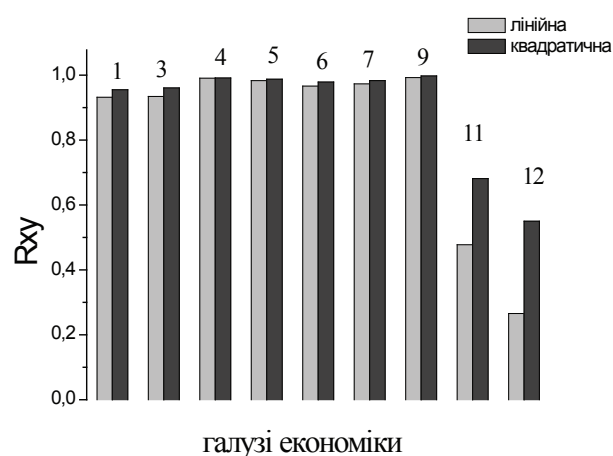

Рис. 3. Коефіцієнти парної кореляції для лінійної та квадратичної апроксимації

За допомогою пакета Статистика була побудована така багатофакторна модель залежності ВВП від кредитів наданих банківською системою України в галузі економіки:

$$Y = 294834 + 3,4 \cdot 3 + 14,5 \cdot 4 + 9,4 \cdot 7.$$

Аналізуючи отримані статистичні оцінки, можна констатувати таке: ВВП на 99 % залежить від кредитів у галузі, модель адекватна, коефіцієнти регресії значимі.

1. Найсуттєвіше впливають на ВВП держави кредити, надані банківською системою України в такі галузі:

- виробництво та розподіл електроенергії, газу й води (коефіцієнт детермінації – 14,5)
- переробну промисловість (коефіцієнт регресії – 3,4);
- транспорт (коефіцієнт регресії – 9,4).

У меншій мірі на ВВП держави впливають кредити, надані банківською системою України в такі галузі, як сільське господарство, мисливство й лісове господарство і добувну промисловість. Зовсім не впливають на ВВП (див. табл. 5) кредити, надані банківською системою України у освіту – коефіцієнт детермінації 0,22 і охорону здоров'я та соціальну допомогу – коефіцієнт детермінації 0,071. Пояснення отриманих результатів вбачаємо в такому:

- вкладати кошти більш ефективно у кінцеві галузі технологічного ланцюга, звідси й різниця впливу на ВВП;
- коштів, які було вкладено в освіту й охорону здоров'я та соціальну допомогу, явно замало, щоб вони вплинули на ВВП держави. Крім того, з досвіду країн світових лідерів (так званого «золотого мільярда») відомо, що таке вкладання коштів мають тривалий часовий лаг.

2. Структура банківського кредитування України не є оптимальною, бо зростання кредитів у добувну промисловість були вищим за переробну. Слід зазначити, що, маючи надто велику металургійну промисловість, Україна приречена розвивати сучасне машинобудуван-

ня. Сировини для цього більш ніж удосталь. Щоб не втратити остаточно машинобудування, потрібно переорієнтувати ГМП на поставку продукції не на експорт (через офшори – звідки і 5 % платні до бюджету), а на українські підприємства (зараз це лише 18 % обсягів виробництва, із яких ½ – ремонтно-механічним підприємствам). Це також дасть змогу менше залежати від світової кон'юнктури цін на продукцію ГМП. Тим більше, що зараз ціни на продукцію металургії знизились, що пов'язано з швидким ростом виробництва в Китаї.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беленький П. Розвиток системи фінансових посередників України в умовах посилення глобалізаційних процесів / П. Беленький, О. Другов // Вісник Національного банку України. – 2007. – № 12. – С. 30–33.
2. Гуревич М. Інноваційні механізми кредитування економіки на сучасному етапі / Гуревич М. // Банківська справа. – 2009. – № 4. – С. 25–36.
3. Єфіменко Т. І. Динаміка доходів бюджету та валового внутрішнього продукту методологія і методика порівняльного аналізу // Наукові праці НДФІ. – 2004. – № 1–2 (24–25). – С. 11–21.
4. Кредитна система України і банківські технології : навч. посіб. : у 3 кн. – Кн. 3 : Банківські технології. – Л. : ЛБІ НБУ, 2002. – 336 с.
5. Лисяк Л. В. Бюджетна політика у системі державного регулювання соціально-економічного розвитку України / Л. В. Лисяк. – К. : ДННУ АФУ, 2009. – 600 с.
6. Тимошенко М. Аналіз тенденцій розвитку банківського кредитування / Тимошенко М. // Економічний простір. – 2010. – № 37. – С. 134–146.
7. Шнипко О. Україна перед викликами глобального конкурентного простору / О. Шнипко // Вісник Національного банку України. – 2008. – № 10. – С. 8–12.
8. Статистична інформація НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>. – Назва з екрана.